

Zengős készülődés: A polgári engedetlenségről

csütörtök, 2005. február 3.

Mit kell tudni a polgári engedetlenségről?

Mire számíton az, aki a tiltás ellenére buszra, vonatra száll, hogy Hosszúhetényből nekiinduljon a hegynek?

Alapinfók, amik a meleg ruha mellé szükségesek.

Alapinfók, egy jogállamban, az Európai Unióban, ahol választott politikusok a mi akaratunkból cselekszik a jót velünk.

A polgári engedetlenség valahogy mégis szükségesnek látszik.

A fair play úgy kívánja, hogy ne csak lelkesítsünk, toborozzunk, hanem a várható következményekről is szóljunk.

A polgári engedetlenség olyan tiltakozási forma, amely egy igazságtalannak tartott kormányzati döntés vagy egy jogszabály ellen irányul, amelynek oka lehet lelkiismereti, vallási, morális vagy politikai, továbbá amely minden esetben erőszakmentes, nyilvános, csoportos és amely során a tiltakozásban résztvevők vállalják jogellenes tettük következményeit. A polgári engedetlenségben résztvevők szándékosan nem egedelmeskednek a törvénynek és azok

végrehajtóinak, velük erőszakot nem alkalmazva szállnak szembe, mert a tiltakozók meg vannak győződve a morálisan védhető igazságról, amit azzal is kifejezésre juttatnak, hogy elszenvedik az erőszakot és viselik tettük anyagi vagy büntetőjogi következményeit. A tiltakozók mindezt azért teszik, hogy az általuk képviselt ügyre vagy problémára felhívják a közvélemény figyelmét és elérjék a kormányzati döntés vagy a jogszabály megváltoztatását.

A polgári engedetlenségi akció egyben olyan ún. aktív erőszakmenteségi akció is, amikor az engedetlenség anélkül, hogy bárkivel (személlyel) szemben fizikai vagy lelki erőszakot alkalmaznának úgy szállnak szembe a törvény képviselőivel (pl. rendőrség, fakitermelők), hogy lezárnak valamit (pl. utat, katonai bázist) vagy nem hagynak valamit végrehajtani (pl. hulladékszállítás, fakivágás). A tiltakozók ezzel az aktív erőszakmentes fellépéssel akadályozzák a velük szembenálló személyek munkavégzését (pl. vasutasok, rendfenntartók) és gyakran a velük és ügyük iránt egyébként közömbös emberek mozgását (pl. közúti híd vagy vasúti csomópont lezárása). Az erőszakmentes tiltakozók céljukat megvalósíthatják a tárgyak elleni erőszak alkalmazásával is (pl. betemetnek egy árkot vagy szétvégnak egy kerítést), de a szándékolt vagy nem tudatos károkozásnak egyaránt viselniük kell a morális és jogi felelősségen túli anyagi következményeit is.

A polgári engedetlenség legismertebb alakjai az amerikai esszéíró Henry David Thoreau, az indiai szabadsághős Mahatma Gandhi, a brit filozófus Bertrand Russell, az amerikai filozófus John Rawls és a szintén amerikai politológus Gene Sharp. A fogalmat Thoreau (1817–1862, ejtsd: Toró) alkotta meg „A polgári engedetlenség iránti kötelezettség” című művével (1848). Thoreau nem volt hajlandó adót fizetni, mert hazája háborút viselt Mexikó ellen és fenntartotta a rabszolgaságot az amerikai Délen. A Dél-Afrikában és Indiában egyaránt polgári engedetlenségi mozgalmakat vezető

Gandhi

(1869–1948, ejtsd: Gandi) szerint a polgári engedetlenség „születési jog, melyet nem lehet feladni az önbecsülés elvesztése nélkül”, de csak akkor szabad élni vele, ha az engedetlenség ezt megelőzően már minden más tiltakozási formát (pl. tárgyalás, petíció, jogi út) kipróbáltak. Az irodalmi Nobel-díjas Russell (1872–1970, ejtsd: Rasszel) a nukleáris fegyverek terjedése és az amerikaiak vietnámi háborúja miatt csatlakozott az erőszakmentes brit polgári engedetlenségi mozgalomhoz. Rawls (1921–2002, ejtsd: Rolvsz) szerint akkor lehet polgári engedetlenségi akciót kezdeményezni, ha olyan veszélyhelyzet áll fenn, amely ellen már nem lehet a szokásos demokratikus és választásokon alapuló módszerekkel felvenni a harcot. Az élő klasszikus Sharp (1929–, ejtsd: Sharp) szerint, szinte biztos sikert arat az olyan erőszakmentesen végigvitt polgári engedetlenségi akció, amelyhez sokan csatlakoznak.

A polgári engedetlenségi akciók esetében szóba jöhető jogi felelősségre vonásról tudni kell, hogy a jog nehezen tudja kezelni a polgári engedetlenséget, viszont mindenképpen büntetni akarja azt valamilyen módon. Nem létezik sehol a világon polgári engedetlenségi törvényi tényállás, viszont az engedetlenséggel szemben mindenhol alkalmaznak valamilyen büntetést kiszabására alkalmas jogi formulát. A tiltakozók szempontjából ennek előnye az, hogyha jelentős nyilvánosságra tesznek szert, ha jól fogalmazzák meg az etikai fenntartásaikat, és következetesen erőszakmentesek tudnak maradni, akkor élvezve a társadalom jelentős részének szimpátiáját, cselekedetüket a jog és a bíróság csekély súlyúnak minősíti és csak formális büntetésre kell számítaniuk.

Magyarországon nincsen kialakult joggyakorlat a polgári engedetlenség megítélésére. Itthon általában a gyülekezési jog vagy a közlekedés rendjének megzavarása mentén történik az engedetlenség felelőssége vonása, de ezek közül a Zengő ügyében kizárólag az első eset jöhet szóba. A Zengő ügyében szóba jöhető jogi szankcionálási formák, – a legsúlyosabbakkal kezdve – az alábbiak:

A hatályos magyar Büntető törvénykönyv (Btk.) szerint, akit garázdaság (271. § /1/) miatt vonnak felelősségre, azt két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntethetik. (Tehát fogházban végrehajtandó szabadságvesztés vagy pénzbüntetés egyaránt kiszabható.) Ha a garázdaságot csoportosan és a köznyugalmat súlyosan megzavarva követik el (271. § /2/), akkor a büntetés három évig terjedő szabadságvesztés. Ezekben az esetekben azonban a védelemnek mindig arra az álláspontra kell helyezkednie, hogy a Zengő védői nem közösségellenesen és nem erőszakosan, hanem éppen a közösség érdekében és erőszakmentesen cselekedtek azért, hogy másokban a közös környezetvédelmi stb. iránti pozitív igényt felkeltsék.

Az ún. hivatalos személy (pl. rendőr, katona, polgári őr, tűzoltó) elleni erőszak (Btk. 229. § /1/) törvényi tényállását akkor követi el valaki, ha a hivatalosnak minősülő személyt jogszerű eljárásában nemcsak erőszakkal vagy fenyegetéssel akadályozza, de egyben intézkedésre is kényszeríti. Ez az engedetlen magatartási forma három évig ill., ha csoportosan követik el, akkor öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntethető. (229. § /2/). Az esetünkben az ún. közfeladatot ellátó személy (231. §) az, aki a polgári engedetlenség helyszínén a hivatalos vagy közfeladatot ellátó személy támogatására vagy védelmére kel (pl. biztonsági őr, favágó). Az ellenük elkövetett bűncselekmény az előző pont szerint büntetendő. Ezekben az esetekben azonban a védelemnek mindig arra az álláspontra kell helyezkednie, hogy a Zengő védői akadályozták ugyan a jogszabályok végrehajtását, de távol állt tőlük az erőszakkal vagy fenyegetéssel való akadályoztatás szándéka.

A polgári engedetlenségi akcióban résztvevőket a rendőrség előállíthatja az ún. gyülekezési joggal visszaélés szabálysértésének elkövetése miatt is (Szabálysértésekről szóló tv. /Sztv. 152. § /1/). Ezt a százezer forintig büntethető magatartást az valósítja meg, aki a rendezvény megtartása előtt legalább három nappal nem jelenti be az összejövetelt, felvonulást vagy tüntetést vagy ezek megtartására nem kapott engedélyt. A büntetés helyett figyelmeztetés alkalmazható, ha a szabálysértés az elkövetés körülményeire tekintettel csekély súlyú és az engedetlen személyi körülményei ezt indokoltá teszik (22. §).

Esetünkben a jogi felelősségre vonás legvalószínűbb formája a rendőrség általi elővezetés (letartóztatás és elszállítás), majd rövid idejű (1-2 vagy 12 óra) fogvatartás és gyorsított eljárás keretében történő felelősségre vonás. Ennek várható végeredménye a szabálysértés elkövetése miatt 10-20 ezer Ft pénzbüntetés kiszabása vagy figyelmeztetésben való részesítés.